Reformatų Square

In 2019, four trenches (a total of 479.3 m^2) were excavated at the site of planned leach lines (soakaways) as well as storm drains and water supply networks in Reformatų Square. A cultural layer at least 1.2–5.1 m thick and dating to the 15th – late 20th centuries, was recorded. Trenches 1 and 2 identified the site of a ditch filled in the second half of the 18th century (Fig. 1). The fill contained construction rubble, which could allow one to assert that some of the soil scattered after the construction of the buildings on the nearby property of the Reformed Church could have ended up at this site. The lower horizons of the cultural layer formed during the 15th–17th centuries. Foundation fragments from outbuildings dating to the second half of the 17th – second half of the 18th century were unearthed (Fig. 2). Two levels of 18th-century stone paving were recorded beside them. These constructions are connected with the service area of the Reformed Church's property. A first half of the 17th-century storage pit with a large quantity of finds and animal bones was excavated in trench 3 (Fig. 3). The lower horizons of the cultural layer formed in the 16th and the second half of the 17th-18th centuries. Fragments of a masonry semi-basement of a second half of the 18th-century service building were unearthed with stone paving in a supposed inner room. In an effort to check the entire thickness of the cultural layer, 24 boreholes were made and the result showed that sterile soil at the site of trenches 1 and 2 lie at a depth of at least about 3.5–6 m. The investigation yielded a large collection of 14th–20th-century finds: sherds of household pottery, fragments of various stove tiles, a casting form for the production of ornaments (Fig. 4), a crossbow bolt head, a pin (Fig. 5), some Napoleonic army gear, decorated pipes (Fig. 6), musket flintlock flints (Fig. 7), ornament fragments, small medals, seals, and 142 coins (Fig. 8).

Dalia Ostrauskienė,
Vida Indrulėnaitė,
Tadas Šimanauskas

Pilies gatvė 36

Pilies g. 36 vidiniame kieme, šalia Rusų g. 1 esančio pastato vykdytų pamatų hidroizoliacijos darbų vietose bei tiesiant naują elektros kabelį buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Detaliųjų tyrimų metu ištirtos 3 perkasos, bendras 56,49 m^2 plotas. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirti du bendro 4 m^2 dydžio šurfai. Žvalgytos dvi bendro 32,4 m^2 ploto tranšėjos.

Arčiausiai tirtos vietos, Pilies g. 36 vidiniame kieme, šalia Rusų g. 1 pastato, 2019 m. A. Kalėjus vykdė žvalgymus. Jis 3,8 m ilgio, 1,1 m pločio iškasoje iki projektinio 1,8 m gylio fiksavo pilkos spalvos XX a. II pusės – XXI a. pradžios permaišytą gruntą su pavieniais XX a. radiniais, įžemio nepasiekė. 2002 m. Literatų g. 7 archeologinius tyrimus atlikęs A. Vaicekauskas vertingo sluoksnio irgi nerado (*ATL 2002 metais*, 2003, p. 349).

Perkasa 1 formuota palei Rusų gatvės pastato 1 ŠV sieną, Tirtame 13 m^2 dydžio plote 20–30 cm gylyje atidengtas galbūt XIX a. suformuotas akmenų grindinys. Iki tirto 1 m gylio fiksuotas piltinės kilmės pilkos spalvos grunto sluoksnis su negausiomis griuvenomis. 60 cm gylyje atidengta rausvos spalvos plytų eilė datuota XVIII–XIX a. Plytos buvo su pirštų braukomis ir tarpusavyje nežymiai surištos rišamąja medžiaga – moliu. Visa ši fragmentiškai atidengta konstrukcija labiausiai primena kokio nors buvusio laikino pastato ar priestato

1 pav. Perkasoje 3 fiksuoti kultūrinio sluoksnio horizontai. S. Rutkovskio nuotr.

Fig. 1. Cultural layer horizons recorded in trench 3

aslą ar grindis. 90 cm gylyje atidengta suglaustų, bet nesurištų gelsvos spalvos plytų eilė, kuri taip pat datuojama XVIII a. – XIX a. pradžia. Tyrimų metu rasta XVII–XVIII a. radinių, būdingų to laikotarpio Vilniaus miestui, kurių daugumą sudarė buitinės keramikos fragmentai bei žaliai glazūruoti plokštiniai kokliai.

Perkasa 2 formuota Pilies g. 36 vidiniame kieme, palei Rusų g. 1 esamo pastato pamatą. Ji bendro 23,65 m^2 ploto. 70 cm gylyje atidengtas esamo pastato pamato išplatėjimas – banketė. Ji priglausta prie stačiakampio formos 1 m ilgio, 1 m pločio, 40 cm aukščio iš plytų ir akmenų mūrytos sienos. Manoma, kad tai buvusio priestato pamato fragmentas. Sprendžiant iš plytų jis būdingas XVII a. II pusei – XIX a. pradžios laikotarpiui. Perkasos atkarpos PV dalyje 15 cm gylyje atidengtas stačiakampio formos 1 m pločio, 80–85 cm aukščio mūras, sudarytas iš XVII a. II pusės – XVIII a. pradžios plytų, rištų kalkių skiediniu. Tai galėtų būti kadaise buvusio priestato pamato liekana. Perkasose tirtas sluoksnis suformuotas XIX–XX a. Rasta XVI–XIX a. būdingų radinių, tarp kurių vyrauja buitinė keramika ir žaliai glazūruoti plokštiniai kokliai. Įžemis nepasiektas.

0 2 cm

2 pav. Perkasoje 1 rastas Žygimanto Augusto pusgrašis, 15?? m. L. Kajotos nuotr.

Fig. 2. A Sigismund II Augustus, halfgroat, 15??, found in trench 1

Perkasa 3 formuota sklypo P dalyje, šalia Pilies g. 36 pastato Š sienos, kurioje buvo tiesiamas naujas elektros kabelis. Ji bendro 19,84 m^2 ploto. Joje iki projektinio 0,7–1 m gylio fiksuotas kultūrinis sluoksnis datuojamas XVIII a. – XX a. pabaiga. Archeologiškai vertingi 25–45 cm storio tamsiai pilkos ir juodos spalvos grunto horizontai (1 pav.) glūdėjo tik perkasos R dalyje nuo 40–65 cm gylio, jie datuojami XVIII a. – XIX a. pradžia. Surasta XVI–XIX a. datuojamų radinių, kurių didžiąją dalį sudaro buitinė keramika ir žalios spalvos glazūra dengti plokštiniai kokliai. Taip pat vertėtų paminėti juodos spalvos grunte aptiktą sidabrinį Žygimanto Augusto pusgrašį (2 pav.). Likusioje perkasos dalyje slūgsojo piltinės kilmės nevientisos struktūros maišyti grunto sluoksniai, suformuoti XX a. I pusėje – pabaigoje vykdant inžinerinių tinklų įrengimo bei sklypo paviršiaus tvarkybos darbus.

Siekiant nustatyti žemiau projektinio tvarkybos darbų gylio esančio kultūrinio sluoksnio stratigrafiją, perkasų vietose formuoti du 2 m^2 dydžio šurfai. ***Šurfas 1*** planuotas perkasos 1 ŠR dalyje. 20 cm gylyje atidengtas XIX–XX a. netašytų akmenų grindinys. Žemiau tirtas 50–80 cm storio piltinės kilmės gruntas. Po juo šurfo V dalyje atidengta iki 10 cm storio degtų kalkių juosta, kuri čia atsirado kadaise remontuojant dabartinio pastato pamatus. Po kalkių juosta aptikta 10–14 cm storio degėsių juosta – kadaise

0 2 cm

3 pav. Šurfe 1 rastas Karolio XI šilingas, 166? m. L. Kajotos nuotr.

Fig. 3. A Charles XI, shilling, 166?, found in test pit 1

buvusio gaisro atspindys. Ši degėsių juosta dengė 80 cm pločio netašytų akmenų grindinį (XVIII a.), aptiktą šalia dabartinio pastato. Žemiau degėsių juostos ir akmenų grindinio ištirti sluoksniai iki 2 m gylio nuo esamo paviršiaus. Kultūrinį sluoksnį sudarė piltinės kilmės pilkos spalvos žvyringas gruntas su griuvenomis – plytų nuolaužomis. Šurfe rasti radiniai būdingi XVI a. pabaigai – XVIII a. Daugiausia aptikta buitinės keramikos ir žaliai glazūruotų plokštinių koklių. 1,6 m gylyje rastas Karolio XI a. šilingas (3 pav.). Dėl itin menko ploto ir trukdžių įžemis nepasiektas.

Šurfas 2 formuotas perkasos 2 centrinėje dalyje. Iki 1 m gylio glūdėjo geltonos spalvos piltinis žvyro sluoksnis, supiltas XX a. tvarkant kiemą. Šurfo V dalyje, šalia esamo pastato pamato bei žemiau piltinės kilmės žvyro sluoksnio iki 1,7 m gylio tirtas piltinės kilmės pilkos ir rudos spalvos sluoksnis su griuvenomis. Centrinėje šurfo dalyje nuo 1 m iki 2 m gylio fiksuotas griuvenų sluoksnis, kuriame aptikta buitinės keramikos fragmentų, būdingų XVII–XVIII a. Iki 2,3 m gylio užfiksuotas įkasimas, atsiradęs suformavus iki dabar stovinčio pastato pamatą. Pasiekus 2,4 m gylį, darbai buvo nutraukti dėl darbų saugos. Įžemis tyrimų metu nepasiektas.

Šalia Rusų g. 1 esančio pastato ŠR sienos yra pakloti tinklai, todėl šioje vietoje kasta tranšėja, kurioje vykdyti žvalgymai. ***Tranšėjoje 1*** iki tirto 90 cm gylio slūgsojo pilkas piltinis gruntas su griuvenomis. 10 cm gylyje atidengti esamo pastato pamatai (4 pav.), sudaryti iš raudonų plytų. Pamatas ir plytos bei jų rišimo būdas būdingas XV–XVI a. Tranšėjoje užfiksuotas sluoksnis suformuotas XX a., vykdant požeminių komunikacijų įrengimo darbus. Žvalgymų metu rasta XVII–XIX a. būdingų radinių, tarp kurių vyrauja buitinė keramika. Įžemis nepasiektas.

4 pav. Tranšėjoje 1 atidengtas esamo pastato pamato fragmentas. S. Rutkovskio nuotr.

Fig. 4. Part of an existing building's foundation unearthed in trench 1

Tiesiant naują elektros kabelį Pilies g. 36 vidinio kiemo R dalyje, į R nuo perkasos 3 link tarpuvartės, atsižvelgiant į ankstesnių tyrimų rezultatus, kad iki 1 m gylio glūdėjo tik permaišyti sluoksniai, taip pat atlikti žvalgymai. ***Tranšėja 2***, bendro 17,7 m^2 ploto, kasta iki 60–80 cm gylio. Joje fiksuotas piltinės kilmės nevientisos struktūros pilkos spalvos gruntas su smulkiomis griuvenomis, raudonos spalvos plytų ir čerpių nuolaužomis, kalkių skiedinio intarpais bei radiniais, datuojamais XVII–XX a., kurių didžiąją dalį sudarė buitinė keramika bei plokštinių koklių fragmentai. Centrinėje tranšėjos 2 dalyje 80 cm gylyje dalinai atidengtas 90x60 cm dydžio konstrukcijos iš akmenų ir kalkių skiedinio fragmentas. Jo datavimas

išlieka neaiškus, nes kasta tik iki projektinio gylio, ir likusi konstrukcijos dalis liko neužfiksuota.

Pilies St. 36

In 2019, 3 trenches (a total of 56.49 m^2) were excavated in the inner courtyard at Pilies St. 36 and in its vicinity. Fill layers with rubble and isolated 16th–19th-century finds were recorded to a depth of 1 m in the trenches (Fig. 1), two different (18th–19th-century) brick structures at a depth of 60 and 90 cm in trench 1, and fragments of two masonry walls from the second half of the 17th – early 19th century (the remains of a former outbuilding foundation) at a depth of 15 and 70 cm in trench 2.

Two test pits (a total of 4 m^2) excavated during a field evaluation yielded 18th-century stone paving at a depth of 1.3 m and isolated late 16th–18th-century finds but did not reach sterile soil. In addition, two utility trenches totalling 32.4 m^2 were monitored. A fill layer of grey soil formed in the 20th century was recorded to a depth of up to 60–90 cm. The foundation of an existing building was unearthed at a depth of 10 cm in utility trench 1. The foundation, bricks, and the method of their binding are characteristic of the 15th–16th centuries (Fig. 4). A fragment of an undated masonry wall was partially unearthed at a depth of 80 cm in utility trench 2. Isolated 17th–19th-century finds were discovered (Figs. 2, 3).

Tauras Poška

Panerių gatvė 12

2019 m. rugsėjo–spalio mėnesiais vykdyti žvalgomieji tyrimai Panerių g. 12 sklype Vilniuje. Tyrinėto sklypo dalis patenka į Šv. Stepono bažnyčios (UK 1042) teritoriją. Bažnyčia pirmą kartą pavaizduota 1648 m. F. Getkanto Vilniaus miesto plane. Nuo tada istoriniuose žemėlapiuose matoma bažnyčia su kapinėmis, kurios dažniausiai vaizduojamos iš P pusės. Taip pat šalia bažnyčios vaizduojamas ir rašytiniuose šaltiniuose minimas vienuolynas. 1715 m. Vilniaus vyskupas Konstantinas Kazimieras Bžostovskis (1644–1722) Šv. Stepono bažnyčią atidavė ligonius slaugančiam rokitų kongregacijos vienuolynui. 1717 m. prie bažnyčios buvo pristatyta Šv. Roko koplyčia vienuoliams, bažnyčios kapinės ir špitolė aptverti, Šv. Lozoriaus špitolė praplėsta. 1752 m. bažnyčią perėmė Marijos gyvenimo kongregacijos seserys (marijavitės). 1770 m. panaikinus vienuoliją vienuolynas buvo uždarytas. 1788 m. Vilniaus vyskupas Ignotas Jokūbas Masalskis (1726–1794), vėl patvirtinęs vienuoliją, atidavė seserims Šv. Lozoriaus špitolę su aikšte ir daržu. Atnaujinus vienuolyno veiklą, marijavitės pradėjo rūpintis 1794 m. sukilimo metu įvykusio gaisro metu nukentėjusiais vienuolyno pastatais ir bažnyčia. Buvo pastatytas naujas vienaukštis 2 korpusų mūrinis vienuolynas ir oficinos našlaitėms (architektas Grabovskis). Pastatai buvo atnaujinami, remontuojami ir po 1812 m. karo, kai nukentėjo visa posesija. 1864 m. caro įsaku marijaviečių vienuolynas buvo uždarytas, o vienuolės perkeltos į benediktinių vienuolyną prie Šv. Kotrynos bažnyčios. Šv. Stepono bažnyčia palikta kaip Visų Šventųjų bažnyčios filialas. Vienuolyno pastatai buvo parduoti Vilniaus gubernijos kalėjimų valdybai ir pritaikyti kalėjimo reikmėms. 1926–1928 m. buvusio vienuolyno pastatuose įsikūrė plytelių gamybos cechas, prie bažnyčios buvusios kapinės tapo statybinių medžiagų aikštele. 1945 m. sausį per sprogimą geležinkelio stotyje cechas ir aikštelė buvo sunaikinti, nukentėjo ir Šv. Stepono bažnyčia. 1948 m. buvo atstatytas plytelių gamybos cechas, bažnyčioje pradėta sandėliuoti smėlį, plytas ir